

INFORMASJONSARK

3.9.7 Overflatebehandling: Komposisjonsmaling

Komposisjonsmaling er en malingstype som tidligere ble mye brukt, før den ble fortrent av linoljemaling. Komposisjonsmaling har imidlertid egenskaper som gjør at den stadig er aktuell. Den er diffusjonsåpen - det vil si at den slipper fuktighet i underlaget gjennom malingsjiktet. Den hverken flasser eller blærer. Den er også lett å vedlikeholde. I tillegg er komposisjonsmaling billig.

Komposisjonsmaling er en utendørsmaling med lang tradisjon i Norden. Skriftlige kilder viser at malingen har vært i bruk i Sverige fra 1600-tallet under betegnelsen slamfärg. Antagelig har komposisjonsmaling blitt brukt like lenge i Norge.

I Sverige er komposisjonsmalingen fremdeles dominerende på ulike bygninger på landsbygda. Her i landet ble imidlertid malingstypen tidlig fortrent av oljemaling på våningshus.

Et fåtall tømmerhus med eller uten bordkledning har den dag i dag rester av komposisjonsmaling. Vi finner den også på sjøboder, låvebygninger og stabbur. På låvebygninger ble malingstypen brukt helt ut på 1950-tallet. Alf Bjercke produserte fram til da komposisjonsmaling under betegnelsen uthusmaling. Uthusmalingen ble levert som pulver av lim og pigment, som man rørte ut med vann før bruk

Tømmerstue fra 1700-tallet, malt med komposisjonsmaling. Huset tilhører Thomas Heftyes samling på Frognerseteren i Oslo. Foto: Lars Hauglid. .

TEKNISK BESKRIVELSE

Komposisjonsmaling er en billig maling. Før i tiden kokte man den selv av rugmelsklister og pigment. Røde og gule jordfarger eller pigmenter utskilt fra alun var mest brukt. For å forsterke malingen tilsatte man av og til litt olje, tran eller sildelake.

I dag kan komposisjonsmaling fåes ferdig blandet fra fabrikk. Rugmelsklisteret er da gjerne erstattet av celluloseklister. Som regel er malingen tilsatt 7% linolje.

For tiden er det ingen norske produsenter av

komposisjonsmaling. I Sverige finnes det flere. Merk at komposisjonsmaling heter "slämfärg" på svensk. Enkelte leverer en komposisjonsmaling med noe plasttilsetning. Plasttilsatt maling frarådes brukt på eldre bygninger.

Man kan også lage komposisjonsmaling selv, på den gamle måten:

0,4 kg. jern- eller sinksulfat løses i 10 liter kokende vann.

0,5 kg. finmalt rugmel piskes inn i oppløsningen. Blandingen kokes i et kvarter.

1,6 kg. pigment tilsettes litt etter litt for å unngå at det koker over.

Malingen kokes i ytterligere et kvarter.

Som en forsterkning av bindeevnen, kan kokt linolje tilsettes. Da må man også ha i litt såpe, for eksempel Zalo, for å få forent oljen med klisterblandingen.

Oljemengden må ikke overstige 7 volumprosent av malingen. Til 10 liter maling må det altså ikke tilsettes mer enn 7 dl kokt linolje.

Skal malingen langtidslagres, må det tilsettes konserveringsmiddel. Det anbefales å benytte et matkonserveringsmiddel, for eksempel methylparahydroxybenzoat som fås kjøpt på apotek. Ca. 10 strøkne teskjeer til 10 liter maling er nok.

Jern- eller sinksulfat gir ekstra beskyttelse av trevirke. Jernsulfat benyttes sammen med mørke pigmenter og sinksulfat med lyse.

Jernsulfat, sinksulfat og pigmenter (jernoksyd) leveres i 25 kg sekker fra importør. Mindre kvanta kan bestilles fra noen fargehandlere. Riksantikvaren eller fylkeskommunens kulturretat kan være behjelpelig ved bestilling av større kvanta direkte fra importør

EGENSKAPER

Komposisjonsmaling er en helmatt og diffusjonsåpen maling. Den hverken flasser eller blærer. For å se hvilke komposisjonsmalinger som kommer best ut i uavhengige tester, sjekk de nyeste resultatene i folksams färgtest: www.folksam.se/testergodarad/byggaochchronovera/fargtest

Komposisjonsmaling gir ingen beskyttelse mot fuktinntrengning. Trevirke tar imidlertid ingen skade

Riksantikvaren er som direktorat for kulturminneforvaltning Miljøverndepartementets rådgivende og utøvende faginstans for forvaltning av kulturminner og kulturmiljøer. Direktoratet skal gi faglige bidrag til departementets arbeid med kulturminnevern. Riksantikvaren har ansvar for at den statlige kulturminnepolitikken blir gjennomført, og har i denne sammenheng et overordnet faglig ansvar for den regionale kulturminneforvaltningens arbeid med kulturminnevern.

Besøksadresse: Dronningensgate 13, 0152 Oslo

Postadresse: Postboks 8196 Dep.

N-0034 Oslo,

Telefon: (+47) 22 94 04 00

Telefaks: (+47) 22 94 04 04

e-post: postmottak@ra.no

www.riksantikvaren.no

av å bli nedfuktet, så sant vannet uhindret kan fordampe, hvilket det gjør gjennom den helt åpne malingen. Med sin gode dekkevne beskytter malingen trevirket mot nedbryting forårsaket av sollys.

Malingen slites ned fra overflaten. Limstoffet i malingen vaskes gradvis ut. Derfor vil malingen etterhvert begynne å smitte. Smittingen i seg selv kan oppfattes som en ulempe. Samtidig er den en av komposisjonsmalingens store fordeler, for ved neste gangs oppmaling forhindrer man lagvis oppbygging som blant annet kan medføre avflassing. Ved oppmaling behøver man derfor ikke skrape veggen. Overflatesopp liker seg heller ikke så godt når pigmentet vaskes ut

Denne låvebygningen fra Hallingdal er trolig ikke blitt malt på 60 år, og komposisjonsmalingen er delvis vasket av. Når malingen er så sterkt nedbrutt, må overflaten stålborstes godt for nedbrutte fibre før det males på nytt. Foto: Lars Hauglid.

ANVENDELSESMULIGHETER

Underlaget må være fuktabsorberende, det vil si ubehandlet eller tidligere komposisjonsmalt trevirke. Trevirke med nedbrutt oljebeis eller tjære kan også males, men her betinges en god stålborsting av overflaten for å fjerne nedbrutte trefibre og overflatebehandlinger.

Treverk som er malt med olje- eller plastbaserte malinger kan ikke komposisjonsmales. Malingstypen kan også benyttes på ubehandlet murpuss, på et sugende underlag.

PÅFØRING

Unngå påstrykning i sol. To strøk er nok. Malingen er lettest å stryke ut på fuktig panel. Panelet kan derfor fuktes lett på forhånd, men overflaten må ikke være overmettet med vann. Unngå at det regner direkte på en nystrøket vegg. Malingen påføres med rund pensel. Større flater kan sprøytemales.

VEDLIKEHOLD

Ved neste gangs oppmaling er man ikke avhengig av å male hele huset. Det er tilstrekkelig å male de fasader som er værbelastet. Siden malingstypen er matt, vil man ikke se forskjell på ny og gammel malt fasade, så sant det er brukt lysekte pigmenter.

Først når malingen er tynnslett bør overflaten males. Veggene skylles med haveslange med spreder ovenifra og ned før ny maling påføres. Dersom all gammel komposisjonsmaling er slitt bort, må bart treverk stålborstes først.

Litteratur

Drange T., H. O. Aanensen og J. Brønne: Gamle Trehus. Oslo 1992.

Färg på trä. Träinformation, AB Svensk Byggtjänst. Stockholm 1979.

Slamfärg. Svenska Riksantikvarieämbetet informationsblad. April 1983.

Oppskriften på komposisjonsmaling er utarbeidet av Stora Kopparbergs AB, Falun, Sverige. Flere oppskrifter på komposisjonsmaling finnes på nettet.

Dette informasjonsarket ble første gang utgitt i 1994, og ble revidert i juli 2010

UNIVERSITY OF
BATH

